

Boldogasszony tárlatmegnyitó

Sepsiszentgyörgy, 2011. február 15.

A keresztény művészet leggyakrabban ábrázolt témája a Krisztus kínszenvedése mellett Szűz Mária megjelenése akár egymagában, akár a fia Jézus életét végigkísérő, az újszövetségben leírt eseménysorban. Egy ősi vallási legenda szerint *Szent Lukács* evangélista festette meg először a személyesen ismert Máriát, majd az istenanya ábrázolás a keresztény hittel együtt terjedt, egy kanonikus zárt rendszer előre megszabott, szigorú előírása alapján. Az V. század közepétől a ***Theotokosz*** (Istenszülő) címmel kezdődött szélesebb körű kultikus tisztelete és ekkortól vált Krisztus mellett a keresztény művészet fő témájává. A VIII-IX. századokban bekövetkezett képrombolás kora után a bizánci ábrázolásokon, századokon át szinte változatlanul éltek tovább a Mária-képek típusai. Ezek közül a legeredetibb a bizánci állam védelmezője, a Kisjézust ölébe tartó, frontális tartású ***Nikopia*** (a győzelem szülője) ikontípus. Egy másik képfajta a ***Hodegetria*** (útmutatók) ahol Máriát a gyerekek a karján állva vagy trónolva ábrázolják, ahol a Kisjézus jobbjaival áldást oszt, bal kezében pedig irattekercset tart.

A bizánci típusokat a nyugati egyház is átvette, de itt egyik képtípus sem élt sokáig változatlanul. A római egyházban gyakran megújuló teológiai eszmék és az átalakuló művészeti törekvések, váltakozó igényszintek átformálták, emberközelivé tették a korábbi merev ikonográfiát. A VII- VIII-ik században Rómában jelent meg Máriának a mennyek koronás királynéjának (***Regina angelorum***) ábrázolása, ami a középkorban a Mária megkoronázása ikonográfiai típusában teljesedett ki. A XII-ik századtól a Mária tisztelet nagyobb lendületet vett (mely kiteljesedésben jelentős szerepe volt *Assisi Szent Ferenc* lelkeségének), és ez a Mária képek és szobrok széles körű elterjedéséhez is vezetett, a különböző kalendáriumi ünnepek sajátos Mária képét állították a hívek elé. Az istenanyát több őt jellemző és megillető névvel szólították: "***Notre Dame***", "***Miasszonyunk***", "***Madonna***" stb. A középkori misztikusok Mária és a gyerek Jézus kapcsolatában a hívő lélek Krisztussal való egyesülésének példáját látták.

Szintén a középkorban jelenik meg a ***Piéta***- ábrázolás, vagyis a keresztről levett, halott fiát karjaiban tartó és keservesen sirató ***Fájdalmas Szűzanya*** ábrázolása (***Mater Dolorosa***).

A reneszánsz, a kereszténységet és a művészetet humanizáló, széles körben tanító, az istenfiúság emberközelségét, és Mária közbenjáró szerepét hangsúlyozó eszmeiségével újabb Mária-ábrázolások megjelenését tette lehetővé, mint pl. a *Sacra Converzatione*, a *Madonna dell'umilita* (az *alázatosság Madonnája*), a *Maria assunta* (*Mennybe felvett Mária*), majd elterjedt a Máriát más újszövetségi eseménysorhoz, földi életéhez kötő típusok, mint a *Maria annunziata* (angyali üdvözlés), *Mária találkozása Erzsébettel*, a keleti előképeket hordozó *Maria lactans* (*Szoptató Madonna*), *Szent Anna harmadmagával* (*Mettercia*), a *Mária a gyermekét imádja* (- Karácsony), az *Újszülött bemutatása a templomban*, *Keresztrefeszítés*, a *Szentlélek eljövetele*, az oltalmazó *Köpenyeges Madonna*. A korabarrokk kortól Máriát ábrázolják az *Apokalipszis égi asszonyaként*, "*Napba öltözve*", lábánál a holdsarlóval vagy a kigyóval, majd az eredeti büntől mentes szűz Istenanya, a *Szeplőtelen Szűz* (*Immaculata*) ábrázolása is elterjedt az egyházi művészetben. Mindez a mohamedán világ kiterjeszkedésének megfékezésében és visszaszorítása érdekében is szükségsszerű volt. A XIX. század közepén IX Piusz pápa által dogmává emelt, de a ferencrendiek és a jezsuiták által már korábban szorgalmazott **Szeplőtelen Fogantatás** képtípusai jelentek meg a templomokban.

Magyar vonatkozásban feltételezhetően ősi, pogány termékeny istenasszony megszólításaként alakult ki a **Boldogasszony** tiszteletre méltó név. Ezt a kereszténység felvétele után, *Szent Gellért püspök* tanácsára Szűz Mária megszólítására alkalmazták, és így hangsúlyosabbá vált a népért közbenjáró, oltalmazó, szerető anya vallást átszövő szerepe. A nyelvtudósok szerint a "*boldog*" szó eredetileg nem csak az örömről utalt, hanem a *valamivel ellátott, gazdag, állapotos* jelentésekkel is bírt, a kaukázusi eredetű "*asszony*" szavunk pedig "*anyát*" jelentett. (később *Boldogasszony anyánk* – a néphimnuszban). A Szent István-i ország- és koronafelajánlás után – mely, felajánlás a magyar történelemben még háromszor megismétlődött – évszázadokon át a magyarság védelmező nagyasszonyaként állt példaképként (népünk előtt). A vallásos népi kultúrában több Mária ünnepet illelt találóan e sajátosan magyar névvel: **Gyertyaszentelő Boldogasszony**, **Gyümölcsoltó Boldogasszony**, **Sarlós Boldogasszony**, **Nagyboldogasszony** vagy **Kisboldogasszony**. A Kárpát-medence számos kegyhelye tanúskodik a Mária tisztelet élő folytonosságáról, hitet erősítő, és nemzeti kultúránkat gazdagító voltáról. Mindezt a mély tiszteletet számos képi vagy plasztikai megfogalmazás hozta közelebb a vallási közösségekhez, mely ábrázolások a korábban felvázolt ikonográfiai sajátosságok leképződései, nemzeti jelképekkel társulva. A

szakrális terekben a Boldogasszony-képek többek mint műalkotások, nem csak a kereszténységüket gyakorló közösségekhez álltak közel, de reményt és biztatást adtak a nehéz, megpróbáló időkben, kedvességet, szeretetet sugalltak és sugallnak mindenki számára. A katolikus liturgia tereként szolgáló templomokban a képi megjelenítés, szimbólumok ábrázolása a társadalmi és kulturális átformáló tényezők révén, valamint a II. Vatikáni zsinat előírásainak köszönhetően megújuló hatást gyakorolt az elmúlt évtizedekben a képzőművészet ezen ágára. Számos modern templombelsőben a korábbi ikonográfiai sémáktól felszabadult, hivatásos művészek által létrehozott ábrázolások kerültek a hívek elé, művek melyeket tagadhatatlanul befolyásolt a XX-ik század kötöttségektől mentesített, az ember érzelmi szféráját direkt módon befolyásoló, kendőzetlen avantgárd irányzatok sora, a maguk expresszivitásával, formabontó kubizmusával, szürreális léleklátásával, vagy éppen megdöbbentő látomásaival. Ezekre a szakrális-kortárs tendenciákra számos példa van itt nálunk a Székelyföldön is, mint pl. a *tusnádfürdői kat. templombelső keresztút-képei (Imets László* fametszetei), a *sepsiszentgyörgyi Szent Gellért templom keresztúti és oltár fölötti* plasztikai **(Jecza Péter)** vagy a szintén városunkban lévő *Krisztus Király templom* metszett fatáblái **(Hervai Katalin)**.

A budapesti *Forrás Galéria* által szervezett jelenlegi tárlaton hasonló célzattal létrehívott alkotásokat, Boldogasszony leképzéseket látunk. Az itt kiállító 26 anyaországi művész céltudatos, a keresztény hit és kultúra értékordozó szerepét, az alkotói elhivatottságával társítva tárja mindannyiunk elé a transzcendens lét és a földi emberkép egybefogásáról alkotott művét. A Boldogasszony- témakörben megszületett alkotások többségénél az isteni lélek az ember életét Márián keresztül közvetlenül befolyásoló akaraterőként nyilvánul meg. Így, Mária mindenkori közvetítő szerepe, a Jóság akaratát elfogadó énje domborúl ki. Találkozások sorát fedik fel e képek és plasztikai alkotások, melyeknek mi is részesei lehetünk ezen művek befogadása által. Napjaink szerteágazó stilisztikai, módszertani vagy technikai művészi kifejeződései ezen a tárlaton is különböző megoldásokban jelentkeznek, maga a téma az, az ő közvetlenségével, mely egybefogja e művek közös megjelenését. Az alkotók egy része a személyesen megélt és egyénileg leképzett szakrális látását adja át, más részük pedig a korábban felvázolt történelmi/nemzeti előképek alapján, de sajátos műérzéssel szólít meg. Ez utóbbiak között találjuk a középkori, majd ellenreformáció-kori ikonográfia újragondolását, a nemzet lelki egységének ikonjává előlépett *csíksomlyói Mária ábrázolás (Babba Mária)*, vagy a historizáló országfelajánlás képiségét, vagy egy magyar tájegység népi

Madonna képét, illetve a whistleri előképet felelevenítő, magábaroskadt, gyászoló anya művészi fölvázolását.

Összességében, az itt kiállító kiváló, magas szakmai és nemzeti elismerésben részesült művészeink a saját alkotói hitvallásukkal, képformáló üzenetükkel hatnak a nézőre, a Kárpát-medencét vagy az éppen az egyetemességet megszólító, hiteket és meggyőződéseket közvetítő bennsőséges erővel.

Sántha Imre Géza